

**Prawa człowieka / Wojciech Brzozowski, Adam Krzywoń, Marcin Wiącek.
– Wydanie 2, stan prawny na 1 lipca 2019 r. – Warszawa, 2019**

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Wykaz powołanych aktów prawnych	15
Od autorów	19
Rozdział 1	
Zagadnienia wstępne (<i>Wojciech Brzozowski</i>)	23
1. Prawo podmiotowe i pojęcia pokrewne	23
2. Prawa i wolności	26
3. Idea praw człowieka	29
4. Generacje praw człowieka	31
5. Podmioty praw człowieka	33
6. Adresaci praw człowieka	37
7. Granice i ograniczenia praw człowieka	39
8. Efekt mrozący	44
9. Derogacja zobowiązań z zakresu praw człowieka	45
10. Prawa człowieka a rządy prawa	46
Rozdział 2	
Krajowy system ochrony praw człowieka i obywatela (<i>Marcin Wiącek</i>)	49
1. Uwagi wstępne	50
2. Sądy	50
3. Trybunał Konstytucyjny	57
4. Trybunał Stanu	63
5. Rzecznik Praw Obywatelskich i inne organy rzecznikowskie	65
Rozdział 3	
Regionalne systemy ochrony praw i wolności (<i>Adam Krzywoń</i>)	70
1. Uwagi wstępne	71
2. Europejski system ochrony praw i wolności - Rada Europy	71
2.1. Rada Europy	71
2.2. Europejska Konwencja Praw Człowieka	73
2.3. Ewolucja mechanizmów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka	74
2.4. Prawa i wolności zagwarantowane w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz zasady przewodnie	76
2.5. Europejski Trybunał Praw Człowieka	80

2.6. Skargi międzypaństwowe oraz skargi indywidualne	82
2.7. Postępowanie przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka	84
2.8. Wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	86
2.9. Inne konwencje Rady Europy	89
3. Europejski system ochrony praw i wolności - Unia Europejska	92
3.1. Unia Europejska a prawa jednostki	92
3.2. Karta Praw Podstawowych	93
3.3. Przystępowanie Unii Europejskiej do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka	96
4. Pozaeuropejskie systemy ochrony praw człowieka	99
4.1. System międzyamerykański	99
4.2. System afrykański	100

Rozdział 4

Uniwersalny system ochrony praw człowieka (*Wojciech Brzozowski*) **101**

1. U źródeł uniwersalnego systemu ochrony	101
2. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka	104
3. Od Deklaracji do Paktów	107
4. Mechanizmy kontrolne Paktów	110
5. Inne traktaty w systemie ONZ	114
6. Nowe organy ochrony praw człowieka	116

Rozdział 5

Godność człowieka, prawna ochrona życia, zakaz maltretowania (*Adam Krzywoń*) **118**

1. Godność człowieka	118
1.1. Godność osobowa i godność osobowościowa	118
1.2. Cechy godności człowieka	119
1.3. Socjalny wymiar godności człowieka	122
2. Prawo do ochrony życia	123
2.1. Bezwzględny zakaz stosowania kary śmierci	123
2.2. Początek i koniec prawnej ochrony życia	125
2.3. Ograniczenia prawa do ochrony życia	127
2.4. Planowanie akcji z użyciem siły	128
2.5. Ochrona życia przed atakami ze strony osób trzecich	130
2.6. Proceduralny aspekt prawa do ochrony życia	131
3. Zakaz maltretowania	132
3.1. Treść i podstawy zakazu maltretowania	132
3.2. Absolutny charakter zakazu maltretowania	133
3.3. Test ścisłej konieczności użycia siły	134
3.4. Tortury	136
3.5. Maltretowanie wynikające z warunków panujących w zakładach karnych	137
3.6. Inne przypadki maltretowania	140

Rozdział 6	
Wolność osobista i odpowiedzialność jednostki (<i>Marcin Wiącek</i>)	142
1. Wolność osobista	142
2. Zasada <i>ne bis in idem</i>	149
3. Zakaz karania bez podstawy prawnej	152
Rozdział 7	
Prawo do sądu i rzetelnego procesu sądowego (<i>Marcin Wiącek</i>)	160
1. Treść i ograniczenia prawa do sądu	161
2. Uprawnienia składające się na prawo do sądu	161
3. Postępowanie sądowe w sprawach karnych	169
Rozdział 8	
Prawo do prywatności (<i>Wojciech Brzozowski</i>)	173
1. Źródła prawa do prywatności	173
2. Tożsamość człowieka	176
2.1. Tożsamość rodzinna	176
2.2. Tożsamość płciowa i orientacja seksualna	179
3. Autonomia człowieka	181
3.1. Płodność człowieka	181
3.2. Autonomia informacyjna	184
3.3. Inne aspekty autonomii jednostki	187
4. Prawo do ochrony czci i dobrego imienia	188
5. Prawo do ochrony życia rodzinnego	190
6. Tajemnica komunikowania się	194
7. Nienaruszalność mieszkania	196
Rozdział 9	
Wolność myśli, sumienia i religii (<i>Wojciech Brzozowski</i>)	198
1. Konstrukcja prawna	198
2. Przekonania podlegające ochronie	202
3. Czynności kultowe	204
4. Symbole i ubiór religijny	206
5. Nauczanie religii i wychowanie religijne dzieci	209
6. Inne formy uzewnętrzniania przekonań religijnych	213
7. Ochrona uczuć religijnych	216
8. Status wspólnot religijnych i światopoglądowych	218
Rozdział 10	
Wolność wypowiedzi (<i>Adam Krzywoń</i>)	223
1. Uwagi wstępne	223
2. Indywidualny i zbiorowy aspekt wolności wypowiedzi	224
3. Forma i treść wypowiedzi	226
4. Wypowiedź polityczna oraz debata w sprawach publicznych	228
5. Wolność twórczości artystycznej i swoboda badań naukowych	230

6. Autor wypowiedzi	233
7. Status osoby, do której odnosi się wypowiedź	234
8. Ograniczenia wolności wypowiedzi	239
9. Wolność wypowiedzi a ochrona pamięci historycznej	243

Rozdział 11

Wolność zgromadzeń i zrzeszania się (<i>Marcin Wiącek</i>)	246
1. Wolność zgromadzeń	246
1.1. Podstawy prawne i treść wolności zgromadzeń	246
1.2. Pojęcie i cechy zgromadzenia	248
1.3. Wymóg pokojowości zgromadzenia	249
1.4. Wolność organizowania zgromadzeń	251
1.5. Wolność uczestniczenia w zgromadzeniach	255
2. Wolność zrzeszania się	257
2.1. Podstawy prawne i treść wolności zrzeszania się	257
2.2. Pojęcie i rodzaje zrzeszeń	258
2.3. Ograniczenia wolności zrzeszania się	260

Rozdział 12

Zasada równości i zakaz dyskryminacji (<i>Adam Krzywoń</i>)	264
1. Podstawy prawne zasady równości i zakazu dyskryminacji	265
2. Treść zasady równości	267
3. Równość jako tzw. metaprawo	272
4. Równość w stanowieniu prawa i w jego stosowaniu	273
5. Odstępstwa od zasady równości	275
6. Równość kobiet i mężczyzn	277
7. Zakaz dyskryminacji	279

Rozdział 13

Wybrane prawa gospodarcze, społeczne i kulturalne	284
1. Prawo do własności i innych praw majątkowych (<i>Marcin Wiącek</i>)	285
1.1. Podstawy prawne i treść prawa do własności	285
1.2. Ograniczenia prawa do własności	286
1.3. Odebranie prawa do własności	287
1.4. Ochrona praw majątkowych innych niż prawo do własności	289
2. Wolność działalności gospodarczej (<i>Marcin Wiącek</i>)	291
2.1. Podstawy prawne i treść wolności działalności gospodarczej	291
2.2. Ograniczenia wolności działalności gospodarczej	293
3. Prawo do ochrony zdrowia (<i>Marcin Wiącek</i>)	295
3.1. Podstawy prawne i treść prawa do ochrony zdrowia	295
3.2. Uprawnienia składające się na prawo do ochrony zdrowia	297
4. Prawo do nauki (<i>Wojciech Brzozowski</i>)	299
4.1. Treść i znaczenie prawa do nauki	299
4.2. Zagadnienia szczegółowe	301
5. Prawo do kultury (<i>Wojciech Brzozowski</i>)	303

6. Prawa pracownicze (<i>Adam Krzywoń</i>)	305
6.1. Podstawy prawne ochrony praw pracowniczych	305
6.2. Praca i pracownik	307
6.3. Indywidualne prawa pracownicze	308
6.4. Zbiorowe prawa pracownicze	309
7. Prawo do zabezpieczenia społecznego (<i>Adam Krzywoń</i>)	309

oprac. BPK